

Noční myšlenky

I

Když provádíte po několik hodin poměrně jednotvárnou mechanickou práci, dostaví se po určitém čase určité existenciální rozpoložení. a napadají vás různé myšlenky. Vzhledem k pestrosti životních osudu se mi dostalo příležitosti strávit několik nocí za sebou v prostředí továrny - jako námezdní dělník, nádeník - čili v tomto případě vlastně nánočník. Příjemná fabrička, nedaleko od Prahy, dokonce ještě z předlistopadových časů; sice se změněným názvem ale prakticky nezměněných programem - lisování gramofonových desek a CD, tedy, by se dala označit za "zábavní průmysl", protože "kulturní průmysl" jednak zní blbě, jednak - před veškerou snahu asi zcela neodpovídá realitě. Vzhledem k tomu, že vše začínalo v šest večer, padl většinou onen meditativní čas vhodně na známou "hodinu duchů". A v takové existenciální chvílce se většinou nejprve ptáte: "Proč tu vlastně jsem? Co tu do háje pohledávám?" Otázka je to jistě tak triviální, že je zodpovězena dříve, nežli je dořečnuta (samozřejmě: pracuji, abych vydělal peníze, "love vole"), ale pokud má člověk zalíbení v přemýšlení, může si ji zkusit položit jinak a možná k něčemu dospět.

II

Ptát se, proč musíme proboha pracovat, abychom se užívali, by nás asi moc daleko nedovedlo. Možná tak leda k poukazu na krásný příběh o Adamovi a Pánubohu, podle nějž Pánbůh prací potrestal Adama za neposlušnost. Tedy opravdu proBoha. Když ale nepropadnu bolestinství a rozhlédnu se po těch ostatních nešťastnících, kteří tam se mnou sedí a potácejí se mátožně po dílně, mohu se ale zeptat? Proč proboha ale musíme dělat v noci? Noc přece byla stvořena k něčemu úplně jinému, jak také krásně čteme v Genezi:

A viděl Bůh světlo, že bylo dobré; i oddělil Bůh světlo od tmy.

A nazval Bůh světlo dnem, a tmou nazval nocí. I byl večer a bylo jitro, den první.

... A viděl Bůh, že to bylo dobré.

A v žalmu 104:

Uvodíš tmou, a bývá noc, v níž vybíhají všickni živočichové lesní:

Lvičata řvoucí po loupeži, aby hledali od Boha silného pokrmu svého.

Když slunce vychází, zase shromažďují se, a v doupatcích svých se ukládají.

Člověk vychází ku práci své, a k dílu svému až do večera.

(Ž 104:20-23) pro změnu dle Kralické verze.

Tedy člověk je tvor denní: existují sice "nočňátka" (krásný termín autora, jež jinak příliš neoblubuji), kteří se vykutálí z peřin někdy po poledni a po bohatě prožité vzrušující noci, do nich opět zapadají mezi pátou až devátou ráno, ale to jsou výjimky, zpestřující pravidlo, jako všude v přírodě. Kdyby mělo být po jejich, jistě by devět z deseti mých nočních souputníků bylo právě někde zcela jinde, nejspíše ve vodorovné poloze. CO nás tedy nutí zabývat se činností takto pro nás všechny nepřírozenou? Nic jiného nežli vůle našeho zaměstnavatele. Fabrika jede i v noci, proto musí fungovat i obalovna. Z čistě formálního hlediska bychom mohli říci, že fabrice, nejsoucí člověkem, noční práce nevadí. Jenže fabrika se bez lidí neobejde, a těm už práce v noci poněkud vadí. Ptejme se tedy dále, co přivádí pana Fabriku, ať už si ho představujeme jako nějaké kolektivní monstrum složené z desítky podivných sucharů s aktovčičkami, nebo sympatičtější jako Trautenberka, nebo baňatobřichatého kapitalistu s doutníkem z pradávných komunistických plakátů, k tomu aby z lidiček dřel pod v denní i noční době? Odpověď je jednoduchá - stroje. Kapitalistovi, tomu by to bylo jedno, nemusel by navíc platit příplatky za noc (mimočodem: u nádeníků se neplatí, víte to?), ale stroje, stroje panáčku se musí hýbat. Stroje jsou drahé a nemůžou jen tak zbůhdarma stá, musí se zaplatit. Člověk by mohl namítnout, že je přeci jedno, kdy budou konkrétně pracovat, jen když celková suma jejich provozní doby bude dostatečně velká. Podotýkám, že nejsem odborník a co píšu, píšu pouze podle dohadů, ale jeví se mi zde dva důvody: Jedny z nich mohou být technické; některé stroje (například rotačky) prostě potřebují co možná plynulý provoz; každé jejich zastavení způsobuje ztráty (na času i na materiálu) protože k jejich řádné funkci je potřeba určitý záběh a výběh. Domnívám se, že může být ale ještě druhý, ekonomický důvod: Stroje v dnešní době rychle stárnou; ne technicky opotřebením, ale technologicky překotným vývojem. Je-li nějaká mašina

s teoretickou životností řekněme deset let za tři roky technicky překonaná, bude se ji jistě kapitalista snažit za ty tři roky vyždímat na maximum, neboť po této době si s ní už málo počne; byť je stroj i nadále funkční, kapitalista nový koupit musí, neboť by jinak neobstál v konkurenci

Tak nás naše uvažování dovedlo ke dvěma možným důvodům našeho ponocování a věru je mezi čím vybírat: buď otročíme zcela klasicky strojům, které potřebují veškerý komfort, kdežto člověk né; nebo sloužíme chiméře bláznivě uhánějícího nelítostného pokroku, který do země zašlape toho, kdo se jen trochu opozdí, a to aniž by vůbec nahlížel nutnost stále utíkat někam dopředu. Myslím si, že směrodatnější bude nakonec přeci jen ten druhý důvod: Tomu svědčí i to, jak se všude v našem okolí tomu kultu nového a lepšího podkuřuje. Ze všech koutů na nás jukají, ba už i pokřikují reklamy, představující nám nové báječné možnosti toho či jiného vozítka neb pojítka, neb jiného výrobku - spočívající převážně právě jen v tom, že dotyčný výrobek je nový a - dražší. Jsme tedy jaksi rozmasírováváni, abychom v tomto závodě za chimérou budoucnosti uspěli.

III

Ač nejsem příliš ranní ptáče, spíše typická sova, zkušenost "nočňátka" mi chybí. Těch pár mejdanů, které jsem absolvoval za studentských let, bylo tak ukrutně nudných, že o nějakém tažení do rána nemohlo být ani řeči, to už spíše se naskytla nějaká ta "nocovka" studijní nebo pracovní - když hořely termíny. Pro pořádek bych měl ještě uvést ty případy, kdy člověk, zcela stržen četbou, nebo jinou zajímavou činností, zcela "zapomene" jít spát, nebo případně přečte v posteli celou noc, ale těch také není mnoho. (Případy, kdy tráví člověk noc ve dvou, nechávám stranou zcela, to je úplně jiná kapitola.)

Přesto mám jako křesťan zcela specifickou zkušenost probdělé noci - a jistě v tom nejsem sám. Křesťané (většina) totiž minimálně dvakrát do roka slaví svátky, při nichž se v jejich vrcholném momentu s celonočním bděním, nebo alespoň bohoslužbou, která zabere značnou část noci, počítá. Tyto vrcholné sváteční okamžiky bývají naplněny okouzující neopakovatelnou atmosférou, která je navíc prožívána pokaždé trochu jinak, takže výsledné spektrum zážitků je poměrně velké. Pro mě tedy probdělá noc má a asi už vždycky bude mít nádech posvátného a sakrálního. Křesťané navíc (už ne tak masově, jenom ti,co to mají za své povolání nebo hobby) také světí každou přeměnu dne v noci a noci v den. Slaví je takzvanými chválami - večerními a ranními recitovanými nebo zpívanými bohoslužbami, které mohou mít kolektivní i individuální podobu, a někteří (hlavně ti profesionální) si na to vítání dne i řádně přivstávají. Prožívat bdění profánně, byl tedej pro mě svého způsobu nový zážitek. A uvědomil jsem si, že to vlastně neumím. V těch dlouhých a pitoreskních popůlnočních hodinách se mi najednou nejrůznější úkony jevily jako části nějakého neznámého a složitého rituálu, který tady všichni v tichém srozumění provozujeme.

A možná tomu tak doopravdy bylo. Lidé dnes nemají boha. Tedy nemají ho hmatatelně, tak bezprostředně a neproblematicky, jak ho mívali dříve. Pokrok, i přes veškerou tu reklamní a jinou snahu a Pohodlí se svou sestrou Zábavou to při vši snaze stále dotáhly jen na polobůžky, takové nějaké ty čertí amorky či což. Pravou bohyní je ale Práce - dává pocit serióznosti a respektu a vyžaduje oběti; jistě není sama, dnes už ji víceméně zastihuje Úspěch a nejnověji už i Publicita. A taky nesmíme zapomínat na staré dobré Peníze a Moc a celou plejádu počínající oněmi sedmi neřestmi středověkých kazatelů. Ale nejsem tady od toho, abych podával výčet moderního pandémonionu, jenom jsem chtěl ukázat, že i v práci ponocujeme koneckonců z důvodů náboženských. Touto myšlenkou uspokojen, odcházím do hajan. Ale i kdybych si to nakonec rozmyslel a šel *pracovat*, určitě si před tím zanotuji (je to v takovém malém bratříčkovi od těch velkých večerních modliteb) "*Ochraňuj nás, pane když bdíme, a buď s námi když spíme...*" Tak mi snad ta Práce ani jiné potvory neuškodí.

10.02.08 20:49